

**NECTÎ BEĞ'İN “GAYRI” REDİFLİ GAZELİNE XVI. ASIRDA FUZÛLÎ'NİN VE XIX.
ASIRDA SEYYİD NİGÂRÎ'NİN NAZİRELERİ***

Dr. Pervane Bayram
pervane32@yahoo.com

ÖZET

Mahallileşmenin ilk habercisi olarak nitelendirebileceğimiz XV. asır şairi Necâtî Beğ'in Divan şiirinde önemli bir yeri vardır. Aslen bir devşirme olan Necâtî Beğ, Türkçeyi, Türkçedeki atasözleri, deyim ve halk söyleyişlerini çok başarılı bir biçimde kullanmış ve bu yolda kendinden sonra gelenlere çığır açmıştır. Onun şiirlerinde kullanmış olduğu birçok redifle asırlardır nazireler yazılmaktadır. Bu rediflerden biri de şairin meşhur “gayrı” redifidir. Necâtî Beğ'den sonra Türk edebiyatında onlarca şair “gayrı” redifli nazireler yazmışlardır. Bunlardan biri de XIX. asır şairlerinden Seyyid Nigârî'dir.

Anahtar kelimeler:

Necâtî Beğ, Nazire, gayrı redifli gazeller, Seyyid Nigârî

**NAZİRES TO THE NECATİ BEĞ'S WITH “GAYRI” REDIF GAZEL IN 16th CENTURY BY
FUZÛLÎ'S IN 19th CENTURY BY SEYYİD NIGARI**

ABSTRACT

19th century poet Necâtî Beg who can be considered as then first symbolizer of localization had an important place for Divan poems. Necâtî Beg who was originally a “devşirme” pioneered for the poets after his period by using Turkish, Turkish proverbs, stories, public and sayings in a successful way. Throughout the centuries a lot of nazires has been written for the redifs that he used in his poems. Among these redifs the most striking was his “Gayrı” redif. After Necâtî Beg tens of poems in Turkish literature wrote nazires to the “Gayrı” redif. Seyyid Nigârî was among those poets who wrote nazire for “Gayrı” redif in the 19th century.

Key Words:

Necâtî Beğ, Nazire, gazels of “gayrı” redif, Seyyid Nigârî

XV. asır Anadolu sahası divan edebiyatının meşhur şairlerinden biri de Necâtî Beğ'dir. Necâtî Beğ'i çağdaşlarından ayıran en önemli özellik, gazellerinde kullanmış olduğu duru bir Türkçe ve asırların imbiğinden geçerek halka mal olmuş deyim ve atasözleridir. Necâtî Beğ'i, XV. asırda tasavvufî şiirleriyle ön plana çıkan ve Necâtî Beğ tarafından usta şair olarak telakki edilen Şeyhi'den¹ ve Türk şiir güzeline İran elbisesi giydirmesiyle meşhur olan Ahmed Paşa'dan farklı kılan özellikler onun sadece Türkçeye hâkim olması değildir. O, aynı zamanda şiirleriyle mahallileşme cereyanına da önyak olmuş, bir devşirme olmasına rağmen Türkçenin bütün ahenk ve büyüsunü iliklerine kadar sindirmiş ve her asırda mensubu olduğu toplumun sesini, soluğunu yaşatan büyük şairlerden biri olmuştur. Daha sağlıklıyken şiirlerinin ahenk ve büyüsunü kapılıp nazirler yazan şairleri –kadın veya erkek hiç ayırmadan- acımasızca eleştiren de yine Necâtî Beğ'dir². Onun kullanmış olduğu mazmun, redif ve satır altı imgeler klasik Türk şiirinde bir Necati ekolü oluşturmuştur. Bu ekol öyle etkili olmuştur kendisinden sonra divan şiirinin birçok şairi, hatta Fuzûlî ve Nedim bile ondan etkilenmişleridir.

Bu çalışmada Necâtî Beğ'in meşhur gayrı redifli gazeli ve Fuzûlî ile Seyyid Nigârî tarafından bu gazele yazılan nazireler üzerinde durulacaktır.

Necâtî Beğ'in gayrı redifli gazelinin edebiyatımızda önemli bir seyri vardır: Şairin bu gazeline Türk edebiyatında Seyyid Nigârî'ye kadar 33 farklı şair tarafından çeşitli sayıda nazireler yazılmıştır. Bu şairler sırasıyla Mesîhî, Hayretî (2), Zâtî (3), Fuzûlî (3), Nazmî (4), Hayâlî Beg, Muhibbî (2), Fevrî (2), Emrî (2), Şemsî Paşa (5), Nev'î, Gedâyî, Hisâlî, Nâmî, Es'ad, Riyâzî, Cevrî, Vecdî, Nâilî, Nedîm-i Kadîm, Mezâkî (2), Sükkerî, Nâbî (5), Nedîm, Seyyid Vehbî, Sâlim, Şem'î, Nevres, Koca Râgıp Paşa

* Bu yazı, 15–17 Nisan 2009 tarihinde Kocaeli Üniversitesi'nde düzenlenen “Ölümünün 500.Yılında Şair Necati Beğ Anısına I.Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Sempozyumu”nda tebliğ olarak sunulmuş ve Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları'ndan çıkan Bildiri Kitapçığı'nın 643–651. sayfaları arasında yayımlanmıştır.

¹ Mehmed Çavuşoğlu, Necati Beğ Divanının Tahlili, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1971, s.17.

² Age, s.21.

(2), Sabîh, Mekkî, Rahmî, Abdî'dir³. Bu listeye Seyyid Nigârî'yi de ilave edersek bu sayı 34'ü bulmaktadır.

XIX. asır Azerbaycan Türk edebiyatının mutasavvıf şairlerinden olan Seyyid Nigârî, şiirlerinde Azerbaycan, Anadolu, Arap ve Fars şairlerinden çok etkilenmiştir. Klasik Azerbaycan şairlerinden Nizami Gencevi, Fuzûlî ve Nebatî'den, Anadolu şairleri içinde ise en çok Mevlana ve Şeyh Galib'den etkilenen Nigârî'nin divanında bu şairlere yazdığı nazireler yer almaktadır. Seyyid Nigârî bir Fuzûlî hayranıdır ve divanındaki şiirlerin büyük çoğunluğu ona nazire olarak yazılmıştır⁴. Şairin Türkçe Divanında Necâtî Beğ'le meşhur olan "gayrı" redifiyle yazılmış 3 gazel vardır. Seyyid Nigârî divanında bulunan gayrı redifli 3 ayrı gazeli incelediğimizde XV. asırdan XIX. asra uzanan divan şiiri halkasında Necâtî Beğ'in etkilerinin her çağda geçerliliğini koruduğuna bir daha şahit oluyoruz.

Üç şairin yazmış olduğu gayrı redifli gazeller konu ve şekil bakımından incelendiğinde, gazellerin nazire yazma kurallarına uygun olarak Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün kalıbıyla yazıldığı görülür.

Necâtî Beğ'in Gayrı Redifli Gazeli⁵

1.Dime kim yârda yok cevri ü cefâdan gayrı

Ne dilersen bulunur mihr ü vefâdan gayrı

Sevgilide, cevri ü cefadan başka bir şey yok deme. Aslında onda sevgi ve vefa dışında her şey var.

2.Beni ağlan beni kim üstüme gelmez ölicecek

Bir avuç toprak atar bâd-ı sabâdan gayrı

Siz asıl benim halime ağlayın. O kadar yalnızım ki öldüğüm zaman bile cenazemi kaldıracak, mezarıma gelecek bir kimse yok. Sadece mezarıma bir avuç toprak atan seher yelinden başka. Şair bu beyte kuvvetli bir garip tablosu oluşturmuştur. Ben o kadar garip ve kimsesizim ki öldüğüm zaman cenazemi bile kimse kaldırmaz. Sadece bad-ı saba mezarıma bir avuç toprak atar. Burada hemen akla Yunus'un " bir garip ölmüş diyeler/üç gün sonra duyular/ soğuk su ile yuyular/ şöyle garip bencileyin" mısraları gelir. Bu beyit içinde barındırdığı hüznün dolayısıyla şiirin şah beytidir.

3.Elif-i kâmetin ile kaşına râ diyeli

Gönlümü eğleyemez kimse bu râdan gayrı

Senin boyuna elif, kaşına ra dediğim zamandan beri, hiçbir şey bu "ra"ya benzeyen kaşından başka gönlümü eğlendiremiyor. Veya buradan yani senin kuyundan başka bir yerde gönlüm eğlenmez oldu. Şair, bura kelimesini iham sanatı içinde kullanıyor.

4.Hat u hâlin elemi yetmedi mi gönlüme kim

Çeke hicr âteşini bunca belâdan gayrı

Senin yüzündeki ayva tüyelerinin ve siyah Hindu beninin verdiği üzüntü bana yetmedi mi ki bunca belalardan sonra bir de ayrılık ateşi çektiriyorsun?

5.Ne garaz eyleye uşşak visâlin var iken

Ne murâd eyleye bimâr devâdan gayrı

Âşıklar sana kavuşmak varken daha neyi isterler? Hasta şifa bulmaktan başka ne isteyebilir ki?

6.Dud-ı âhım ne acep göklere tutsa yüzünü

Âşıkın kimisi var ola Hudâdan gayrı

Ahımın dumanları yüzünü göklere tutarsa sen ona hayret etme. Zira aşığın Allah'tan başka kimi var ki?

7.Yüzüne tutsa Necâtî ne acep haclet elin

Nesi var yüze gelir dest-i du'âdan gayrı

Necati utanma elini yüzüne tutarsa sen ona şaşırma. Onun neyi varsa yüzüne gelir, dua elinden başka.

³ Nilgün Açıık, Gayrı Redifli Gazeller (İnceleme, Açıklama, Karşılaştırma) Yüksek Lisans Tezi, Muğla, 1998, s.252.

⁴ Pervane Bayram, (2008), Qarabağlı Seyid Mir Hemze Nigârînin Heyatı, Yaradıcılığı ve Türkçe Divanının Poetik Strukturu. Bakı: Azerbaycan Milli Elmler Akademiyası Nizami adına Edebiyyat İnstitutu. (Yayınlanmamış doktora tezi) s.100.

⁵ Necatî Beğ Divanı, Hazırlayan A. N.Tarlan. Akçağ Yayınları, Ankara, 1992. s.418. gazel no:599.

Necâtî Beğ'in gayrı redifli gazelinin neredeyse bütün beyitlerinde bir darb-ı mesel özelliği vardır. Şiirde baştan sona bir milli ruh, halk yaşamı, halkın örf âdeti ve konuşma dilinin canlılığı hissedilir. Necâtî Beğ'in bu gazelindeki mazmunlar genellikle beşeri aşkla ilgilidir. Diğer iki nazirede ise durum farklıdır. Özellikle Seyyid Nigârî'nin nazirelerinde dini-tasavvufi konulardan ve şairin kendi hayatından, mensubu olduğu tarikatın büyüklerinden de bahsedilmektedir. Aslında her şair yazdığı gayrı redifli şiire kendi devrinin, sanat kaidelerinin ve hislerinin damgasını vurmuştur. Necâtî Beğ'in gayrı redifli gazelinde başarılı bir şekilde işlenen gariplik kavramı Fuzûlî'nin bütün gayrı redifli gazellerine sirayet etmiştir. Necâtî Beğ'in Fuzûlî üzerinde tesiri büyüktür. Fuzûlî'nin "Ger derse Fuzûlî ki güzellerde vefa var/Aldanma ki şair sözü elbette yalandır" beytinde bile Necâtî Beğ'in "Tutdı cihanı şöret-i şî'rün Necatiya/ Dünyaya sığmaz oldun o bir kaç yalan ile" mısralarının etkisini görmekteyiz.

Fuzûlî Divanındaki Gayrı Redifli 1.Gazel⁶.

1.Yâr kılmazsa bana cevri ü cefâdan gayrı

Ben ana eylemezem mihr ü vefâdan gayrı

Bu beyit Necâtî Beğ'in gazelindeki ilk beyitle aynı anlamdadır.

2.Ey diyen gayre gönül verme hanı bende gönül

Ser-i zülfünde olan bahtı karadan gayrı

Ey benden başkasına gönül verme diyen, bende gönül nerde? Başındaki saçlarına takılan kara bahttan başka bir şeyim mi kaldı? Bu beyitte geçen "hanı bende gönül" ifadesi aslında halk arasında bir kinaye olarak kullanılmaktadır. "Bende akıl mı kaldı, nerde?" anlamındaki yaygınlığını hala korumaktadır.

3.Kıldı Mecnun kimi çoklar heves-i aşk veli

Döymedi derde men-i bî-ser ü pâdan gayrı

Çok insan Mecnun gibi aşka heves etti, ama hiç biri aşk derdine katlanıp benim gibi başsız ayaksız kalmadı.

4.Müşg-i Çin zülfün ile eylese da'vi ne aceb

Ne olur yüzü kara kulda hatâdan gayrı

Çin miski "ben daha güzel kokarım" diye senin saçlarınla dava etmeye kalkışsa buna şaşma. Yüzü kara kul hata yapmaktan başka ne yapar ki? Burada misk, siyah renk ve yüzü kara kelimeleri arasında anlam birliği kurulmuştur.

5.Lebine Çeşme-i Hayvan dimezem kim lebinin

Var bin câna değer feyzi bekâdan gayrı

Ben senin ölüyü diriltten dudaklarına ab-ı hayat demem, zira senin dudaklarının can bahası olan binlerce feyzi var, ama ebediyet özelliği yok.

6.Hiç kim bilmedi tahkîk ile ağzın sırrın

Sırr-ı gaybı ne bilir kimse Hudâ'dan gayrı

Kimse araştırarak senin ağzının sırrını öğrenemedi. Zaten Allah'tan başka gayb âleminin sırrlarını kimse bilemez ki.

7.Ey Fuzûlî bize takdîr gam etmiş rûzî

Kılalım sabr nedir çâre rızâdan gayrı

Ey Fuzûlî, felek bize gam, keder çekmeyi takdir buyurmuştur. Bu gamı çekeceğiz. Başka bir çaremiz olmadığı gibi takdire de tedbir yoktur.

2. Gazel⁷

1.Ne görür ehl-i cefâ bende vefâdan gayrı

Ne bulur şem' yakan kimse ziyâdan gayrı

Gayrı redifli ikinci gazelin ilk beytinde şair, konuyu sevgili, âşık ve rakip üçgeninden uzaklaştırarak biraz daha genelleştiriyor.

Cefa ehli olanlar bende vefadan başka ne gördüler? Mum yakan kimsenin eline de ışıktan başka bir şey geçmez.

2.Ey olan sâkin-i mescid ne bulupsan bilmem

⁶ Fuzûlî Divanı, Hazırlayanlar: Prof. Dr. Kenan Akyüz- Süheyl Beken, Doç. dr. Sedit Yüksel-Dr. Müjgan Cunbur. Akçağ Yayınları, Ankara, 1997, s. 263.

⁷ Age.s. 264.

Bûriyâsında anun bûy-ı riyâdan gayrı

Ey mesçiti mesken tutan kes, sen onun hasırında riya kokusundan başka ne bulmuşsun?

3. Gel harâbâta nazar sâkiye kıl kim yoktur

Ruh-i sâf ü mey-i sâfında safâdan gayrı

Sen harabata gel ve sakiye bak. Onun saf, temiz yüzünde ve saf, temiz şarabında safadan başka bir şey yoktur.

4. Ser-be-ser vâdi-i mihnettir ü gam mülk-i vücûd

Bir ferâgat yeri yok şehr-i fenâdan gayrı

Vücut mülkü baştanbaşa mihnet ve gam vadisidir. İnsanoğlunun fena şehriden başka kaçacak bir yeri yoktur

5. Cümle-i halk bana yâr için ağyâr oldu

Kalmadı kimse bana yâr Hudâ'dan gayrı

Halkın tamamı sevgiliyi sevdiğim için bana düşman oldu. Allah'tan başka bana yar olacak kimse kalmadı.

6. Azm-i kûyunda gönül yârlık ister bizden

Elimizden ne gelir hayr u du'âdan gayrı

Senin semtine varabilmek için gönül bizden dost olmayı ister. Bu konuda elimizde hayır dua etmekten başka bir şey gelmez.

7. Fakr imiş fakr Fuzûlî şeref-i ehl-i vücûd

Özüne eyleme hem-dem fukarâdan gayrı

Ey Fuzuli, vücut ehlinin şerefi fakirlik imiş. Sen kendine fukaralardan gayrısını dost edinme.

3. Gazel⁸

1. Hâsılıım yok ser-i kûyunda belâdan gayrı

Garazım yok reh-i aşkında fenâdan gayrı

Senin mahallenin başında beklerken elime beladan başka bir şey geçmedi. Senin aşkın yolunda yok olmaktan başka bir isteğim de yok.

2. Ney-i bezm-i gamem ey âh ne bulsan yele ver

Oda yanmış kuru cismimde hevâdan gayrı

Ey ah, ben gam meclisinin inleyen bir neyiyim. Sen benim oda yanmış kuru cismimde hevadan başka ne bulsa onu yele ver.

3. Perde çek çihreme hicran günü ey kanlı sirişk

Ki gözüm görmeye ol mâh-likâdan gayrı

Ey kanlı gözyaşım, ayrılık gününde yüzüme perde çek ki gözüm o ay yüzlü sevgiliden başkasını görmesin.

4. Yetti bi-kesliğim ol gâyete kim çevremde

Kimse yok çizgine gird-âb-ı belâdan gayrı

Kimsesizliğim o hadde vardı ki, etrafımda dönüp dolaşan bela girdabından başka kimse yok.

5. Ne yanar kimse bana âteş-i dilden özge

Ne açar kimse kapım bâd-ı sabâdan gayrı

Kalbimdeki ateşten başka ne kimse bana yanar. Ne de sabah rüzgârından başka kimse kapımı çalar.

6. Bozma ey mevc gözüm yaşı habâbın ki bu seyl

Koymadı hiç imâret bu binâdan gayrı

Ey dalga, göz yaşım içinde bulunan su kabarcığını bozma. Çünkü bu sel, bu göz yaşı kabarcığından oluşan binadan başka bir yapı bırakmadı. hepsini aldı gitti.

7. Bezm-i aşk içre Fuzûlî nice âh eylemeyem

Ne temettu' bulunur neyde sadâdan gayrı

⁸ Fuzûlî Divanı, Hazırlayanlar: Prof. Dr. Kenan Akyüz- Süheyl Beken, Doç. dr. Sedit Yüksel-Dr. Müjgan Cunbur. Akçağ Yayınları, Ankara, 1997, s. 264.

Ey Fuzuli, ben aşk meclisi içinde nasıl ah etmeyeyim. Neyde de sedadan başka bir nesne bulunmaz ki.

Seyyid Nigârî'nin Gayrı Redifli Gazelleri⁹

1. Gazel

Necâtî Beğ'in 7 beyitlik bu gazeline Fuzûlî'nin yazdığı nazirelerdeki beyit sayısı da 7'dir. Yalnız Seyyid Nigârî, nazirelerindeki beyit sayılarında değişiklik yapmıştır. Birinci gazelde 11, ikincide 9, üçüncüde ise 10 beyit bulunmaktadır.

1. *Sana bir söz dimezem luft-ı Hudâdan gayrı
İtmesen de bana sen cevri ü cefâdan gayrı*

Sen bana cevri ve cefadan başka bir şey yapmasan da ben sana Allah'ın lutfundan başka bir söz demem. Sen bana yüz vermediğin gibi üstelik çok da eziyet ediyorsun. Buna rağmen ben senin hakkında hep iyi düşünür, iyi niyette bulunurum. Allah'ın her zaman sana yardım etmesini ve ihsanda bulunmasını isterim

2. *Ne cefâlar idesin cânıma minnet bilirim
Virmez ol kâr bana zevk u safâdan gayrı*

Sen bana ne tür cefa etsen de ben bunların hepsini canıma minnet bilirim ve senden gelen bu cefalar bana "hoştur bana senden gelen, ne güldür ne de diken" derecesine birer sefa gibi gelir. Beyitte geçen "Canıma minnet" deyimini ve şairin gazellerinde, deyimlerin sıklıkla kullanılması, Necâtî Beğ'in etkisini göstermektedir.

3. *Sana bî-mihr-i vefâdır dimezem kim keremin
İtmez ey nûr-ı gözüm mihr-i vefâdan gayrı*

Ey gözümün nuru sevgili! Ben sana sevgisiz ve vefasız diyemem. Çünkü senin keremin, büyüklüğün vefa ve sevgiden başka bir şey yapmaz.

4. *Kılma ağıyâra cefâ ne idersen bana it
Kim çeker mihnet-i sultânı gedâdan gayrı*

Sen, ben varken asla rakibe cefa etme, ne yaparsan bana yap. Âdettir, sultanın mihnetini gedadan başka kim çeker?

5. *Virmedin bir mahal âyâ ne için kûyunda
N'eyledik biz sana ol yerde senâdan gayrı*

Biz senin kûyunda gece gündüz bulduk ve işimiz hep sana dua etmek oldu. Buna rağmen sen neden bize bir anlık da olsa kuyunda durmaya izin vermedin. Ben sana ne yaptım dua etmekten başka?

6. *Hâl ü zülfün diler eyvâh bu ağlar gözüm
İstemez garka-i girdâb karadan gayrı*

Eyvah, benim bu ağlar gözüm hep senin yüzündeki simsiyah Hindu benini ve gece gibi karanlık saçlarını görmek diler. Nitekim anafora yakalananlar da karadan-yani ayaklarını basabilecekleri toprak parçasından başka ne isterler?

7. *Kim bilür derdimizi dâğ-ı ciğerden özge
Kim sorar hâlimizi bâd-ı belâdan gayrı*

Bizim derdimizi ciğerimizdeki dağlardan başka kim bilir? Bu perişan halimizi bela rüzgârlarından başka kim sorar? Bu beytin anlamı Fuzûlî'nin "ne yanar kimse bana ateş-i dilden özge/ ne açar kimse kapım bad-ı sabadan gayrı" beytiyle birebir örtüşmektedir.

8. *Yokdu bir varyetim lâyıık-ı dergâh olsun
Ne ise çâre nedir cânı fedâdan gayrı*

Benim, senin dergâhına layık bir varlığım yok ki sana feda edeyim. O sebeple en değerli varlığım olan canımı sana feda ediyorum.

9. *Câ-be-câ vasf-ı dil-ârâsını yârin hergîz
Söylemez tab'-ı nazar-gâh-ı Hudâdan gayrı*

Allah'ın nazargahı olan bu coşkun tab'ımız, sevgilinin gönül alan güzelliğini sık sık vâsif edip asla söylemez.

10. *Bezm-i kerrûblara dâire-i mînâda
Benzemez dâire-i Şâh-ı Bahâdan gayrı*

⁹ Divan-ı Seyyid Nigari, Hazırlayan, Doç. Dr. Azmi Bilgin, Kule Yayınları, İstanbul, 2003, s. 207–208.

Şair burada mensubu olduğu Nakşibendiye tarikatından bahsediyor. Bu tarikatın kurucusu Bahaeddin Nakşibendî'nin zikir halkasındaki mina dairesinde oturan büyük meleklerin dairesine benzetiyor.

11. *Bezm-i rindâna gel ey Mîr Nigârî yokdur
Cân-fezâ 'aşk-ı Hudâ vü mihr-i vefâdan gayrı*

Ey Nigârî, sen rindlerin bezmine gel. Burada cana can katan Allah aşkından, sevgi ve bağlılıktan başka bir şey yoktur.

Seyyid Nigârî'nin birinci gazelinde konu tasavvufidir ve şair burada mensubu olduğu tarikattan da bahsetmektedir.

2. Gazel

1. *Ne görür ehl-i Hudâ nûr-ı Hudâdan gayrı
Ne bulur şemse bakan 'ayn-ı ziyâdan gayrı*

Huda ehli, Allah'ı sevenler Allah'ın nurundan başka ne görürler? Güneşe bakan göz ışığın kendisinden başka ne görür? Bu beyit de Fuzûlî'nin gayrı redifli ikinci gazelinin ikinci beyti ile aynı manadadır.

2. *İrdi ol gâyete âhım beni terk itdi kamu
İtmedi derdime tımâr belâdan gayrı*

Ahım öyle bir arttı ki onun şiddetinden herkes beni terk etti. Beladan başka kimse benim derdime ilaç bulamadı.

3. *Bî-sütûndan haber aldım ne kadar kûh-keni
Degmedi gûşuma bir âh u sadâdan gayrı*

Ben dağlar yaran Ferhad'ın nerede olduğunu Bisütun'a ne kadar sorduysam da kulağıma âh seslerinden başka hiçbir şey gelmedi.

4. *Seyr-i sevdâ hevesin kaldı cünûn-ı Leylâ
Görmedi bî-ser ü pâ gezdi fezâdan gayrı*

Leylâ'nın hastası olan Mecnun sevda ile sahralarda seyrederek hevesini aldı. Her ne kadar başsız ayaksız sahralarda gezdiyse de fezadan başka bir şey göremedi.

5. *Ne girer destine sevdaya heves eyleyenin
Ne düşer dâmına ser-geşte hevâdan gayrı*

Sevdaya heves edenin eline ne girer? Başı dönmüş sevda hastasının tuzağına kuru havadan başka ne düşer?

6. *Degmedi başımıza tîr-i kazâdan özge
Almadı cânımızı bir kaşı yâdan gayrı*

Kaza oklarından başka bir şey başımıza değmedi. Bir yay kaşlı güzelden başka kimse canımızı almadı.

7. *Virmedi tîfl-ı dile kelmeyi Üstâd-ı Ezel
Evveli harf-i elif âhiri hâdan gayrı*

Ezel üstadı gönül çocuğuna evveli elifle başlayan, sonu ha harfiyle biten ah kelimesinden başka bir şey vermedi.

8. *Kılma hem-dem özge mustaba-i 'âlemde
Câm-ı Cem bâde-i mül ehl-i safâdan gayrı*

Dünyada Cemşid'in camından, şaraptan ve safâ ehlinden başka hiçbir şeyi kendine dost edinme.

9. *Gonçe tek nutkını bülbül gibi erbâb-ı dilin
Ey Nigârî kim açar mihr-i Hudâdan gayrı*

Ey Nigârî, gönül ehlinin dilini, Allah sevgisinden başka, bülbülün şakımasıyla gonçayı açtığı gibi kim açar?

3. Gazel

1. *Kim yeter dâdımıza 'afv-ı Hudâdan gayrı
Kim dutar destimizi lutf u 'atâdan gayrı*

Allah'ın merhametinden başka bizim yardımımıza kim yetişir? Allahın lütuf ve ihsanından başka bizim elimizden kim tutar?

2. *Var mı 'âlem-i dâreynde bir melce'imiz*

Bâ'is-i 'âlem-i eflâk ü serâdan gayrı
Âlemlerin, feleklerin ve yeryüzünün yaratılma sebepkârından başka dünya ve âhirette tutunacak bir yerimiz ve kimsemiz var mı?

3. *Kim bakar kârımıza hâl-i perîşânımıza*

Kârı merdâne-zen-i şâh u nisâdan gayrı
Kim bizim işimize, perişan halimize bakar?

4. *Dem-i imdâd meded-kârımız âyâ mahşer*

Kim olur Şîr-i Hudâ Şâh-ı Velâdan gayrı

Acaba, mahşerde yardım için etrafımıza bakındığımızda Allah'ın aslanı Hz. Ali'den başka kim bize yardım edecektir?

5. *Rûz-ı hasret dem-i dermâdeni feryâdımıza*

İrişür kim Hasen-i hüsn-likâdan gayrı

Hasret günü çaresizlik anında bizim feryadımıza Hz. Hasan'ın güzel çehresinden başka kim yetişir ki?

6. *Kim yeter âh-ı ciger-sûzumuz âh günü*

Mecma'-ı derd ü elem şâh-ı belâdan gayrı

Ah ettiğimiz gün bütün dert ve elemelerin toplamından ve belaların şahından başka bizim ciğer yakan ahımıza kim yetişir?

7. *Kim dutar destimiz eyvâh bizim haşr günü*

Kim yiter dâdımıza Âl-i 'abâdan gayrı

Eyvah, mahşer günü Al-i abadan başka kim bizim elimizden tutar ve elimizden tutup yardımımıza koşar?

8. *Yetiren hâk-i peyi Âl-i 'abâya âyâ*

Var mı (bir) silsile-i Şâh Bahâdan gayrı

Acaba Al-i abanın ayağı toprağına Bahaeddin Nakşibend'in tarikat silsilesinden başka bir yetiren ulaştırın var mı?

9. *Koyma ey Mîr Nigârî yere sevdâ etegin*

Terk-i râh eyle kamu râh-ı rızâdan gayrı

Ey Nigârî, sevda eteğinden el çekme, rıza yolunu gözetmekten başka bütün yolları terk eyle.

10. *Düşmen-i Âl-i 'abâ hakkına lâf eylemezem*

Başka bir söz dimezem la'n-i Hudâdan gayrı

Al-i abanın düşmanları hakkında başka bir söz söylemem. Sadece Allah'ın lanetinin onların üzerine olmasını isterim.

Sonuç olarak Necâtî Beğ, Türk şiirinde bir başlangıç, aynı zamanda bir dönüm noktasıdır. XV. asır Türk şiiri artık bir imparatorluğun şiiridir. Bu asra kadar Türk şairleri her ne kadar Fars şiirinin etkisinde kalsalar da Necâtî Beğ'in edebiyat sahnesine çıkmasıyla Türk şiiri yeni bir istikamete doğru hareket etmiş ve Türk millî ruhunu ve yaşam tarzını esas alan şiirler yazılmıştır. O, şairlik kabiliyetiyle Türkçeyi şuurlu bir şekilde kullanmıştır. Tabii bunları gerçekleştirebilmek için gereken coşkun bir tabiata da sahip olan Necâtî Beğ, edebiyatımızın en başarılı şairleri arasında yer almaktadır.

Necâtî Beğ, Türk şiirinin Acem şiirinden hiç de geri olmadığını, Türkçe kelime, deyim ve atasözleriyle de çok başarılı şiirler yazılabileceğini ispat etmiştir. İşte bu noktada onun edebiyat tarihimizdeki yeri ve önemi çok büyüktür. Necâtî Beğ, Türk şiirinde bir ekoldür ve onun izinden giden şairler, asırlar boyunca yazdıkları nazirelerle bu ekolü yaşatmakta ve bir sonraki nesle devretmektedirler. Bunlardan biri de XIX. asır divan şairi Seyyid Nigârî'dir.

KAYNAKLAR

AÇIK, Nilgün. Gayrı Redifli Gazeller (İnceleme, Açıklama, Karşılaştırma) Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla, 1998.

- BAYRAM, Pervane, Qarabağlı Seyid Mir Hemze Nigârînin Heyatı, Yaradıcılığı ve Türkce Divanının Poetik Strukturu. Azerbaycan Milli Elmler Akademiyası Nizami Adına Edebiyyat İnstitutu. (yayımlanmamış doktora tezi) Bakı, 2008.
- ÇAVUŞOĞLU, Mehmet, Necâtî Beğ Divanı'nın Tahlili, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1971.
- Divan-ı Seyyid Nigârî, Hazırlayan, Doç. Dr. Azmi Bilgin, Kule Yayınları, İstanbul, 2003.
- Fuzûlî Divanı, Hazırlayanlar: Prof. dr. Kenan Akyüz- Süheyl Beken, Doç. dr. Sedit Yüksel-Dr. Müjgan Cunbur. Akçağ Yayınları, Ankara, 1997.
- Necâtî Beğ Divanı, Hazırlayan A. Nihad Tarlan. Akçağ Yayınları, Ankara, 1992.
- TARLAN, Ali Nihat, Fuzûlî Divanı Şerhi, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, cilt 3. Ankara 1985.